Posudek vedoucího na magisterskou práci Bc. Ireny Cellarové: Starší rodičky v České republice: trendy a faktory

V současné době jsme svědky snižování úrovně plodnosti, zejména však dochází k posunu rození dětí do vyššího věku. Téma zvolené magisterské práce je proto velmi aktuální, neboť autorka se v ní zaměřila na plodnost žen ve věkovém intervalu 35-49 let doplněnou o pohled na trendy umělé potratovosti.

Předložená magisterská práce má rozsah 98 stran a je rozvržena do osmi kapitol, z nichž první je úvodní a poslední závěrečná. V úvodu jsou popsány změny reprodukčního chování v České republice se zaměřením na hluboký pokles úhrnné plodnosti a na pozdní mateřství. Zde také autorka uvádí problematiku rozdílných názorů na pozdní rození dětí. Na jedné straně se totiž uvažuje vliv biologických faktorů, které mluví v neprospěch starších rodiček, na straně druhé vyšší věk lépe zajišťuje tvorbu stabilního sociálního zázemí. V úvodu jsou vytyčeny cíle, které vycházejí z analýzy relevantních demografických ukazatelů za účelem dokumentace změn intenzity a časování reprodukce *(na str.12-13 termín* ukazatel úrovně intenzity *se zdá být zdvojnásobený, tj. buď je ukazatel úrovně, nebo ukazatel intenzity*). V metodologické části (druhá kapitola) jsou nejdříve představeny v časovém přehledu příslušné definice a legislativa týkající se umělého přerušení těhotenství. *Na str.16, respektive na str.19-20 je definována úhrnná plodnost pro věkový interval 15-49 let, nicméně by bylo vhodné tuto informaci zpřesnit, a to ve smyslu, že obvykle se do výpočtu zahrnují i děti narozené ženám před patnáctými narozeninami i starším 50 let; stejně tak pro výpočet průměrného věku při narození dítěte na str. 18.* Pokud jde o popis ukazatelů sňatečnosti svobodných na str.21, zde se autorka, která používá ukazatele ČSÚ, dopustila chyby a nepřečetla si příslušnou metodiku. Výpočet ČSÚ totiž vychází z druhých hlavních souborů a dokončeného věku. Ve vzorcích na str.26 má být interakce nikoliv intarakce. Celkově však lze hodnotit metodologickou kapitolu jako přehledně a podrobně popsanou. V kapitole „Teoretické přístupy vysvětlující změny v reprodukčním chování“ (kapitola 3) jsou uvedeny principy nejdůležitějších teorií zahraničních autorů a to: teorie racionální volby, normativní teorie a teorie druhého demografického přechodu, včetně jejich kritiků. Rovněž jsou prezentovány diskuse na toto téma v rámci České republiky. Další, čtvrtá kapitola se zabývá kontexty reprodukčního chování. Jsou zde diskutovány vlivy biologických, psychologických a socioekonomických faktorů. Není opomenut dopad měnící se rodinné politiky a příslušné legislativy. Obě teoretické kapitoly (3. a 4.) jsou přehledně a srozumitelně napsány a postihují nejdůležitější aspekty. Pátá kapitola je předstupněm hlubších analýz prezentovaných pak v kapitole šesté a sedmé. Pátá kapitola obsahuje mimo teoretických specifikací pozdního mateřství také popis dlouhodobých trendů (od roku 1950) ukazatelů plodnosti na území České republiky. Vlastní téma diplomové práce, tj. pozdní mateřství, je hlouběji analyzováno v šesté a sedmé kapitole. Analýza plodnosti starších rodiček (6. kapitola) je dokumentována trendy po jednotkách věku pro věk 35-49 let. Dále pak podle pořadí (včetně podílu bezdětných žen) pomocí měr první i druhé kategorie. Časování plodnosti je specifikováno nejen pro celé reprodukční období, ale nově i pro věkovou skupinu 35-49letých žen. Tento nový pohled je pak aplikován i na ukazatele časování dle pořadí. Vzhledem ke skutečnosti, že v posledních třech dekádách významně narostl podíl dětí narozených mimo manželství je významná část diplomové práce věnovaná problematice změn plodnosti podle rodinného stavu žen, kde autorka vypočítala dosud nepoužívané a podrobnější ukazatele intenzity a časování. Tento pohled pak prohloubila o výsledky dekompozice podle rodinného stavu. Protože dalším významným kontextuálním faktorem plodnosti starších rodiček se stává asistovaná reprodukce, autorka zařadila i problematiku vícečetných porodů. Následující sedmá kapitola věnovaná analýza umělé potratovosti starších žen dokresluje minulé i současné reprodukční vzorce. Používá zde podobné metodické postupy jako v předchozí analýze, což přináší nové výsledky, které nebyly dosud tímto způsobem zpracovány.

Hodnotíme-li předloženou magisterskou práci Ireny Cellarové, jedná se o zdařilé dílo, které je teoreticky i analyticky vyvážené. Přináší některé nové výsledky. Je pečlivě zpracované při použití odpovídajících metod demografické analýzy a stylisticky dobře napsané. Splňuje požadavky kladené na magisterské práce, a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Praze 6.9. 2017 prof. RNDr. Jitka Rychtaříková, CSc.